

Lúbo Bechný

IVAN ELKO, FARÁR V NITRE: „KREŠŤANIA RAZ VYMRÚ NA KRÁSU.“

Keď budeme bilancovať kľúčové udalosti roka 2015, na prvých priečkach bude iste rezonovať februárové referendum. Referendum a kampaň, ktorá mu predchádzala, rozdelilo Slovensko, ale aj cirkev samú, liberálno-konzervatívne ju vyhranilo. S Ivanom Elkom, zborovým farárom v Nitre sme sa rozprávali o tom, či referendum bolo príčinou tohto rozdelenia alebo iba jeho katalyzátorom, ktorý celý proces, beztak neodvratný, len urýchlil.

Český psychiater Max Kašparů sa vyjadril, že ak by bol slovenským občanom, na referende by sa zúčastnil, aj keby mal ísť vo vysokých horúčkach k hlasovaniu po štyroch. Lebo „ide o vážnu vec pre budúcu generáciu“. Aké dôvody viedli vás k účasti na referende?

Viedli ma k tomu motívy úplne totožné s tým, čo vyjadril Max Kašparů. Išlo o vážnu vec, napriek kritike, že referendum je politicky nadbytočné, finančne nákladné, nenávisť k menšinám, idúce proti kresťanskému princípu nenásilia v presadzovaní vlastných hodnôt, miešajúce sa do života iných ľudí a mentálne spiatocnícke, odhaľujúce strach a zakomplexovanosť slovenského človeka. Ak by som mal svoje trikrát „áno“ vyjadriť jednoduchým obrazom, tak nezúčastnenie sa na referende, prípadne iné odpovede ako trikrát áno, by znamenali prevziať osobnú zodpovednosť za vypustenie džina z fľaše. Aladin by sa v momente, keď sa džin pred ním zjavil v celej svojej podobe, vyjadril, že ide o veľkú vec. A na dokreslenie motívov pridám ešte jeden modelový obraz z európskej histórie, kde bol s tými najlepšimi

úmyslami vypustený džin z fľaše: Chamberlain spokojne kýva zástupom papierom o mierovom pakte s Hitlerom. Uvedomujem si, že genderizmus, rodová ideológia, nie je iba okrajová záležitosť, ale je v súčasnom politickom myslení a v agende na téme dňa a naberá na dynamike. Som presvedčený, že genderizmus je z podstaty zlý, že by zmenil podobu civilizácie možno ešte viac ako totalitné režimy, ktoré sme prežili a že odmietanie referenda bolo veľmi inteligentným a kultivovaným, ale i tak prevzatím osobného podielu na tomto všetkom. Toto ja odmietam a kladiem to vyššie ako princíp nenásilia. Navyše je tu fakt, že iba veľmi žonglérsky výklad konkrétnych pasáží Písma umožňuje kresťanovi neklasifikovať aktívne homosexuálne správanie ako hriech. Zobrať podiel na tom, aby som sám prispel k etablovaniu hriechneho správania ako niečoho štandardného, dokonca progresívnejšieho ako „tradičné správanie“, to odmietam. Nič násilne nepresadzujem, je to férový súboj. Pro-homo životný model pomaly ale isto preniká do sféry môjho života prostredníctvom politiky, médií, aktivizmu. Ja na to odpovedám

prostredníctvom referenda. V živote prichádza hranica, keď je človek postavený pred nutnosť urobiť rozhodnutie na elementárnej úrovni, či nejaký problém bude ďalej iba diskutovať, alebo sa odhodlá ku skutku, i keď by mohol byť – na prísnych vázkach merané – aj kritizovaný. Mne osobne z toho vyšlo rozhodnutie pre trikrát „áno“ práve v tomto bode vývoja problému. Uvediem ešte ďalší príklad z moderných európskych dejín: Nejestvoval asi človek, ktorý by viac stelesňoval nenásilné vcítenie sa do kože moderného sekulárneho človeka a reinterpretácie kresťanstva do nového kontextu sveta, ako bol mučeník Dietrich Bonhoeffer. I on však jedného dňa uzavrel diskusiu a zapojil sa do atentátu na Hitlera. Od atentátu si sľuboval radikálnu zmenu situácie v Nemecku. Môj koncept „džina vo fľaši“ zrejme mnohí cítili rovnako, aj keď si to tak nepomenovali. Môže byť kritizovaný, je však rovnako pravdepodobný, ako tvrdenia odporcov referenda, že fľaša s džinom nejestvuje a že úplne z princípu treba svetu dopriať väčšiu farebnosť, otvorenosť, slobodu. Ale farebnosť, otvorenosť a sloboda

nie sú predsa sami osebe jednoznačne dobré. Nie je to obdoba darov Ducha Svätého. Môžu byť dokonca i riadnou šelmovčinou, ako nás poučča Biblia. Tak isto strach a obavy sami o sebe nie sú jednoznačne zlé. Ich absencia môže byť znakom straty schopnosti rozlišovať, áno, znakom doslova konzumného života. Legendárny profesor Gábríš v osemdesiatych rokoch, keď sme ešte ani nemali poňatia o tom, že zo sexuálnej orientácie sa môže stať jeden kľúčovo dôležitý faktor politického života, a to nie nejakej uletenej sekty v pustatine amerického Juhu, ale v euroamerickej kultúre, vždy opakoval, že ani nie tak výskyt, ale rozmach homosexuality ako životného štýlu, bol jeden zo sprievodných znakov predchádzajúcich zániku rímskeho impéria.

Tomáš Halík, český katolícky teológ, rozlišuje medzi vrodenu homosexualitou a takou, ktorá je iba spestrením sexuálneho jedálnička. Aj napriek tomu by Halík v zásade na referendum otázky odpovedal kladne (adopcie detí pámi rovnakého pohlavia vníma ako experiment, ktorého následky nevieme dnes predvídať), mal však výhrady k inštitútu referenda, nakoľko sa podľa neho môže stať nebezpečným nástrojom populizmu. Je to reálna hrozba – vzhľadom na to, ako prísne sú u nás nastavené kritériá na to, aby sa vôbec mohlo iniciovať?

Zažili sme dosiaľ sedem referend, iba jedno bolo platné. Týkalo sa nášho vstupu do Európskej únie, úspešne preskočilo prah platnosti o fantastické dve percentá. Dosiaľ sa pri referendách ozývali hlasy, že sú zbytočné a drahé. Pri tomto poslednom sa ale ozval nový hlas, že samotný inštitút referenda je zlý. Je to téma na dlhú debatu o ústavnom systéme. Problematická je hlavne väzba referenda na parlament, záväznosť jeho výsledku pre rozhodovanie poslancov. Ak si zhrnieme, ako ľudia vyjadrujú svoju skúsenosť s politikou, tak parlamentarizmus platí za korupčný obchod, referendum je populizmus. Mnohí cítia resentment za istotami, ktoré nám prinášala diktatúra proletariátu. Ale v predreferendovej dobe sa dalo v náznakoch pobaďať ešte niečo, čo by sa dalo nazvať „nevyhnutnosť akceptovania elit“. Ľudí, ktorí veciam najlepšie rozumejú, no ani nie tak v ich jednotlivostiach, ako v ich celku. Poznajú globálny kontext problematiky všetkého. Sú teda osvietení v akomsi postmodernom štýle. Jeden takýto človek sa vyjadril, že slovenským katolíkom chýba Paul Ricoeur, teda že nemajú elity formátu tohto veľkého francúzskeho mysliteľa. Uvedomil som

si, aká to musí byť trauma pre tých, ktorí si hýčkajú povedomie, že kráčajú s dobou, ktorí by mali sto chutí na referende povedať trikrát „áno“, ale boja sa nálepky zmanipulovaných tučnákov. Z tohto dôvodu si vážim vyjadrenie Čecha Kašparů, ktorým dokazuje, že nie je Ricoeur, ale jemu je to zjavne jedno. To obdivujem. A čo sa týka Halíka, pri všetkej úcte, to by asi naozaj musel prísť koniec sveta, keby k niečomu nepridal svoje estetické „ale“. Kresťania raz vymrú na krásu.

Referendum bolo z pohľadu účasti neúspešné, bolo napriek tomu v niečom prínosné?

Možno jeho prínos budeme vedieť zhodnotiť až neskôr. Prinesie rímskym katolíkom – ktorí majú ešte silné sebavedomie politického katolicizmu a veľkých pútí – poznanie, že na to, ako tesne boli previazaní s Alianciou za rodinu, úplne zlyhali a asi dvaja z troch na referendum ani neprišli? Pôsobia dojmom monolitickej ľudovej cirkvi, ale hľa, vo vnútri to je úplne ináč. Evanjelikom ich dejiny dlhodobo po kvapkách servírovali poznanie, že tvoria jednotu azda ešte liturgickú, ale určite nie názorovú. Pamätajme však, že ako u nás degeneruje politika, tak degeneruje i polis, obec a ľudia

nezaradí do svojho volebného programu tá-ktorá z politických strán?

Myslím, že tak ako gender agenda bude stále viac prítomná i v slovenskom politickom živote, tak niektoré politické strany ostražitosť voči nej budú čoraz viac zaraďovať do svojho programu. Otázkou už bude iba to, či to urobia nezištne, fundovane a zrozumiteľne, alebo iba ako návnadu na 25 percentnú skupinu voličov – referendumistov.

Nebolo referendum kontraproduktívne, keďže je manželstvo ako zväzok muža a ženy definované ústavným zákonom?

Manželstvo je skutočne takto definované v ústave a z tohto dôvodu sa mnohým referendum javilo nadbytočné. Ale treba k tomu dodať dve veci. Pamätáme si, že definícia manželstva do ústavy nepribudla spontánnym politickým rozhodnutím, ale bol to výmenný obchod medzi dvoma stranami. Teda tak rýchlo, ako manželstvo do ústavy prišlo, môže z neho opäť odísť. Z tohto dôvodu mohlo referendum akoby dodatočne ratifikovať to, čo sa mnohým nezдалo ako politicky celkom čisté. To by malo obrovský význam. A druhá poznámka: Referendum bolo iniciované v čase, keď ústavná definícia manželstva ešte nejstvovala. Jeho iniciátori teda

neprichádzajú i z dôvodu prostého salámizmu. Najlepšie z toho vyšli politici, lebo je jasné, že na Slovensku si socialisti a liberáli nájdu stále tých svojich a konzervatívci napokon tiež.

Diskutovať môžeme o správnosti načasovania referenda. Nebolo lepšie vyčkať, kým niektorú z predmetných tém

nevedeli to, čo vieme my dnes. Úspešné referendum malo byť silným signálom do politického priestoru, aký typ politiky si želá väčšina občanov v oblasti rodiny, morálky, či výchovy a vzdelania.

A čo irelevantnosť témy v čase, keď rodiny zápasia s existenčnými problémami? Viac ľudí prišlo dokonca

aj na Sulíkovo neúspešné referendum ohľadne zrušenia koncesionárskych poplatkov. Je téma o hodnotách, o vymedzení hraníc manželstva dnes dôležitá?

rovnakého pohlavia nemajú zlozvyky, nepoznajú rozvrat, dokonale si rozumejú. Tento obraz je civilným vyjadrením jedného v podstate pseudonáboženského presvedčenia, že to, čo stará kresťanská

biskupov, ktorý vyzval veriaciach k účasti. V kontrapunkte k pastierskemu listu však vyšlo niekoľko verejných vyhlásení jednotlivých teológov, osobností a cirkevných zborov. Bol to šťastný krok, nakoľko ECAV vyznela ako celok neschopný jednoty v takých základných otázkach?

Troška zoširšia: Vznik reformácie v 16. storočí úzko súvisí s nástupom renesancie a so zrodom európskeho individualizmu jeden a pol storočia predtým. Reformácia bola umožnená novým, liberálnym pohľadom na človeka a spoločnosť. Hus ešte nemal guráž nadávať pápežovi do antikristov, pre Luthera to bolo samozrejme vyjadrenie. Evanjelici majú teda v sebe vpísaný individualizmus. Koľko práce dalo Jurajovi Thurzovi, pokiaľ zvolal synodu do Žiliny a presadil, že nad zborními a fraternalitami by mohla byť ešte spoločná strecha? Ako vrela vnútorcirkevná diskusia za či proti federácii, keď ľudia generácie generálneho biskupa Uhorskaia pamätali ešte zlú skúsenosť s postavením evanjelikov za Slovenského štátu? I teraz panovala rôznosť, okrem pastierskeho listu tu boli i ďalšie hlasy. Mňa osobne zaujalo jednoduché vyhlásenie, ktoré skoncipoval farár Boris Mišina za Evanjelickú jednotu. Pozitívne v ňom odkazoval na pastiersky list nášho Zboru biskupov a pripájal sa k jeho výzve „Ist“. Bolo mi sympatické, že nebol a priori proti z dôvodu, že Evanjelická jednota musí byť a priori proti vedeniu cirkvi, ale že sú témy, v ktorých môže byť úplný súhlas a jednota.

Stotožňujete sa s názorom niektorých teológov a osobností, ktorí označili referendum za misijne kontraproduktívne a kompromitujúce zvesť evanjelia Ježiša Krista v očiach spoločnosti? Relevantnosť ich postoja majú potvrdzovať výstupy niekoľkých ľudí z RKC po referende. Nie je však rovnako misijne kontraproduktívna aj podpora agendy LGBTI? Konkrétne myslím napr. na výstupy veriaciach z fínskej evanjelickej cirkvi pre sobáše ľudí rovnakého pohlavia. Alebo na rozkol v ELCA práve kvôli tejto otázke...

So stanoviskom teológov som sa nestotožnil. Začal by som už takou formalitou, akou bola štylizácia textu. Bola tak komplikovaná, že sama vytvárala dojem, akoby posúdenie správnosti referenda bolo prístupné iba tým, čo dokážu porozumieť zneniu textu. Druhým dôvodom bol síce nevy-slovený, ale medzi riadkami prítomný predpoklad, že bežný človek svojimi skúsenosťami či prostou intuíciou nedokáže posúdiť základné otázky života a zmysel slov – napríklad, či manželstvo znamená muž a žena – ale že na toto treba mimoriadnu intelektuálnu výbavu

Lubo Bechný

To bol častý argument. Zaujímavé, že sa ho chytali aj kresťania. Áno, život prináša do rodín obrovské praktické problémy, ktoré ich ohrozujú zvonku i zvnútra. Sú vážnou výzvou, niektoré doslova epidémiou. Kritický som však voči tomu druhu výhrad, že namiesto rodových blbostí sa treba viac venovať lepšej ekonomickej báze na fungovanie rodín. Celok života je v tomto pohľade redukovaný iba na otázku produktivity, spotreby a politického rámca na toto všetko. Spomíname si, že ešte aj marxisti priznali životu akúsi jeho „nadstavbu“. Ostýchavo vyjadrovali, že nad úrovňou výroby a spotreby je ešte taká úroveň života, pri ktorej komunisti nevystačí so slovníkom dobrého národohospodára. Referendum mierilo práve sem, aj keď nehovorilo o tom, čo je nad životom, ale pod životom. Hovorilo o samotných základoch života jednej bytosti a civilizácie. Na to prichádza odpoveď, že radšej by sa mala riešiť problematika lacnejších pôžičiek.

Dá sa povedať, že pod výsledok sa podpísali aj médiá, ktoré sa v drvivej väčšine prípadov k referendu postavili negatívne?

Podpísali sa, ale to nie je tá najdôležitejšia vec. Stojí skôr za to analyzovať niektoré vzorce, ktoré sa v médiách opakovali. Ten najčastejší: Tradičná rodina znamená - otec samozrejme pijan, matka samozrejme bitá, dieťa samozrejme zúfalé. Oázu však môže nájsť v spoločnosti dvoch harmonicky žijúcich oteckov či mamičiek. Dvaja partneri

civilizácia nazývala hriechom, bol v skutočnosti iba zlý sociálny výsledok polarity, teda protichodnosti muža a ženy. A že bezhriešnosť, vykúpenie, plnosť života, je možné dosiahnuť neuznaním, potlačením tejto polarity. Je to variácia na starú európsku tému pseudonábožensko politických zvráteností: fašisti hovoria o zlej polarite rás, komunisti o zlej polarite tried. Svetový fašizmus i svetový komunizmus mali i svoje návody na to, ako dosiahnuť vykúpenie. Za obeť si vyžiadali desiatky miliónov ľudských životov, ale stav vykúpenia nedosiahli. Boli ale – i keď niekedy veľmi ťažko – rozpoznateľné ako zlo z podstaty. Gender je oproti nim maximálne sofistikovaný, priateľský, prajný životu. Hovorí iba o takej maličkosti, ako je zlá polarita rodov. Nič nechce násilne vykoreniť, prináša človeku slobodu kategóriu rodu odmietnuť. Rod síce odmietnuť, ale i tak mať všetko, čo s rodom súvisí. Kresťan, ak má ešte zbytok zdravého úsudku, v tej chvíli hovorí, že akceptovanie takéhoto obrazu života je minimálne gýčom (na jehovistický spôsob obrázky dvoch oteckov s dieťaťom pri zapadajúcom slnku), v plnej podobe je to novodobé pohanstvo, znak odmietnutia učenia o stvorení, pravej povahe hriechu, vykúpení, posvätení a budúcej spásy. I nekresťania svojím jazykom vyjadrujú, že je to proti skúsenosti s prirodzenosťou. Úloha je napokon pre oboch prostá – toto všetko rozoznať a aspoň trochu sa v tom všetkom zorientovať.

K referendu zaujal vo vianočnom pastierskom liste stanovisko Zbor

a skúsenosť s globálnym dianím vo svete. Tretí dôvod však bol najzávažnejší. Autori vyhlásenia sa vôbec nezmieňujú o tom, aký je ich postoj k veci samotnej. Ešte i páter Halík povie, že by v zásade odpovedal kladne, ale referendum mu nevonía. Oni iba odmietli referendum a viac nič. Keď teológovia mlčia k obsahu a vyjadrujú sa k procedúre referenda a k mojím nepriateľským emóciám, je to skôr hlas politický ako spirituálny. A samotné nenásilné presadzovanie kresťanských hodnôt: pred pár rokmi sme pocítili tlak na to, že z pozície viery treba povedať svoje „áno“ v referende o prístúpení do Európskej únie. Teraz počujeme, že z pozície viery znamená nemiešať sa do života iných. Hm. Chlieb sa bude lámať o dva-tri roky, keď aj bratislavský Pochod hrdosti možno bude zahrňať i skupinu pedofilov tvrdiacich, že oni nie sú trestný čin, sú iba farební. Netrafil som vedľa, referendum, gender a Pochody hrdosti sú stále jedna téma. Ako potom teologicky vybalansujeme postoj nenásilia?

Vo februárovom čísle eVýchodu sme písali o hnutí Pegida, ktoré bolo označené za hyenu priživujúcu sa na nešťastí po teroristickom útoku vo Francúzsku. Nie je podobným „priživovaním“ kampaň jednej z novozaložených politických strán, ktorá v tesnom závесе za referendum avizovala petíciu za odľuku cirkvi od štátu, aby tak zalovila v radoch liberálnych voličov?

Na to sa hovorí – Veľmi dobrá otázka! No, politik z biznisu pozná dôležitosť marketingu. Poviem stručne štyri veci. Prvou je povzdych nad nami samými: Kam sme to len my, veľké historické cirkvi dopracovali, že socialisti či liberáli v kritických chvíľach vedia, že môžu strašiť cirkve odľukou od štátu a že ju vtedy chytá panika? Druhé, že politik možno vôbec netuší, že sa vlámal do otvorených dverí. Že medzi evanjelikmi by našiel mnoho osôb, pre ktorých odľuka nie je strašiak, ale z biblického, historického i praktického hľadiska jediný zdravý predpoklad pre život cirkvi vo svete. Tretie, že treba omnoho viac pozornosti venovať dnes v cirkvi téme vlastného darcovstva a dobrovoľníckej služby. Je to otázka nášho prežitia. Kedysi sme sa dozvedali, ktorý zbor koľko prispel do celocirkevných fondov. Keď som takúto správu videl pred rokmi naposledy, bol som šokovaný, že cirkevné zbory niektorých farárov, ktorí ako najpravovernejší neustále hľadajú v cirkvi ideologických nepriateľov, neprispeli vôbec ničím. A napokon – náš zborový dozorca Ján Huba dlhodobo pracuje na vlastných analýzach financovania cirkvi prostredníctvom asignácie a má v tejto

oblasti veľmi solídne poznatky. Určite by ich rád poskytol kompetentným, ak by bol záujem.

O referende sa búrlivo diskutovalo najmä na sociálnych sieťach, teda aj v skupine Ako ďalej v ECAV, ktorá má už takmer 1 500 členov. Osobne mám pocit, že absentoval fundovaný názor farárov a teológov, resp. že sa do debaty viac zapájali tí, ktorí sa vyhraňujú liberálne. Nie je pohodlnejšie postaviť sa vo svojom zbore pred ľuďmi, ktorí so mnou v zásade vo všetkom súhlasia, ako vstupovať do priestoru, kde dochádza ku skutočným názorovým stretom?

Ja zo zásady nie som na žiadnej sociálnej sieti a mám veľmi málo skúseností s tým, čo sa tam deje. Syn je však na „Ako ďalej v ECAV“.

Asi pred rokom ma zavolať, aby som si niečo prečítal. Začítal som sa a utvrdil

v presvedčení, že na takéto niečo by som nemal nervy ani čas. Tvrdenia často nevyvolávajú vecnú polemiku, ale nedorozumenia a invetivy, ktoré sa potom zamotávajú. Česť tým, ktorí do tejto skupiny vstupujú s vecnými názormi alebo vedú dobrú diskusiu. Myslím ale, že sú v menšine oproti klasickej internetovej živelnosti. Vo všeobecnom zmysle slova ale musím povedať, že si vážim ľudí, ktorí idú s kožou na trh v ktorejkoľvek oblasti života cirkvi.

Štefan Hríb, šéfredaktor .týždňa, položil iniciátorom referenda a kresťanom vôbec veľmi závažnú otázku, ktorá by pre nás mala byť vážnym podnetom na zamyslenie: „Kde ste boli doteraz, keď išlo o konformitu s Mečiarom, Ficom, o ponížujúce konanie sokolovských kruhov voči arcibiskupovi Bezákovi... Prečo tu bolo mrazivé ticho?“ Skúsme mu čestne odpovedať: Kde sme boli doteraz?

Autor otázky je majstrom pateticky znejúcich otázok. Snažím sa však v dobrom porozumieť tomu, čo mal na mysli. Chápem, že je novinár a musí mať zmysel pre dramatizáciu deja. Naznačovať ale, že ľudia okolo referenda a jeho účastníci boli vo vyššie spomenutých troch prípadoch úplne pasívni, je preháňanie, „mrazivé preháňanie“. Navyše jeden z tých troch prípadov – prípad arcibiskupa Bezáka – je hodný úplne zvláštnej analýzy a nepriradil by som ho k zvyšným dvom. Vôbec by som nedefinoval ako občiansku povinnosť zaujímať sa o prípad arcibiskupa Bezáka a vyjadrovať mu podporu. Jeho odvolanie je vnútornou vecou inej cirkvi a jeho jednanie po odvolaní mi nebolo vôbec sympatické. Jeho všadeprítomná ikonizácia mi dokonale otravovala život. Možno takto uvažovali mnohí katolíci.

Lubo Bechný

(Nepodpisali sa pod pasivitu v účasti na referende vo výraznej miere práve aj precedensy, ktoré menuje Š. Hríb?, pozn. red.) Ale späť k pôvodnej otázke. Možno treba zdôrazniť jednu vec, na ktorú ešte nie sme zvyknutí: Život obce je už tak podrobne štruktúrovaný, že ľudia nebudú v jednom bloku spoločne reagovať rovnako na všetko. Skončil sa ponovembrový čas, keď stačilo povedať zástupcom „Uvidíme sa opäť o tri dni“ a všetci prišli, nehľadiac na to, aké témy mal míting riešiť. Dnes už jedni budú cítiť povolanie vyjadrovať sa viac k politike, jedni k sociálnym otázkam, jedni k morálnym. Kritizovať niekoho, že sa viac nasadil v jednej a pasívny bol v druhej oblasti, je – parafrázujúc apoštola Pavla – ako keď oko kritizuje ucho, kde bolo, keď bolo treba hľadiť.

Za rozhovor ďakuje: E. Mihočová